

UTEROMSVEILEDER

KOMMUNEDELPLAN FOR TETTSTEDSUTFORMING

INDRE FOSEN KOMMUNE

Forord

Uteromsveilederen skal sikre kvalitet og helhetlig utvikling av uterommene samt å gjøre overgangen fra plan til gjennomføring av tiltak enklere. Uteromsveilederen presenterer overordnede løsningsprinsipper som er gjeldende for uterommene i alle kommunens tettsteder. Elementer fra veilederen kan også brukes for tiltak i mindre steder i kommunen. Uteromsveilederen bidrar til å konkretisere bestemmelser og mål satt i overordna planer slik at intensjonen for uterommene i tettstedene blir best mulig ivaretatt.

Planen vil bli lagt til grunn for søknad om rammetillatelse og kommunenes godkjenning av søknad om tiltak. Det er ønskelig at planen kan knyttes til utbyggingsavtaler.

Innhold	
Forord	1
1 Innledning	4
1.1 Bakgrunn	4
1.2 Mål og ambisjoner.....	4
1.3 Bruksområde og målgruppe	4
Leseveiledning	5
2 Faktagrunnlag – uterom i tettsteder	6
2.1 Typer uterom.....	7
Grønne rom	7
Grå rom	7
Blå rom	8
Forbindelseslinjer.....	8
2.2 Viktige prinsipper.....	9
Stedlig karakter og identitet.....	9
Arkitektonisk kvalitet og materialbruk	9
Romdannelse og landskap.....	10
3 Erfaringsgrunnlag – uterom i Indre Fosens tettsteder	12
3.1 Uterom i tettstedene	12
3.2 Kvaliteter, problemstillinger og utfordringer	12
3.3 Grunnpillarer i sentrumsutviklingen.....	13
Folkehelse.....	13
Estetikk.....	14
Miljø	14
4 Løsningsprinsipper	15
4.1 Overordna løsningsprinsipper	16
Vegetasjon og beplanting	16
Belysning.....	18
Overvann.....	20
Møblering	22
Årstidsvariasjon.....	24
Flerbruk og sambruk	26
Skilting, informasjon og stedsmarkører	28
4.2 Løsningsprinsipper for konkrete områder	30
Inngangspartier og bygningsfasader	30
Torget som samlingsplass.....	32
Sentrumsgater.....	34
Parkeringsarealer	36
Turveger og gangforbindelser.....	38
5 Ressurssider	40

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Med uterom menes alle arealer der vi oppholder og beveger oss utendørs. Uterom kan forstås som mellomrommene mellom bygningene og disse påvirker vår trivsel, trygghet, sosiale kontakt, sanseopplevelser og bevegelse utendørs. Offentlige uterom er fellesskapets rom og disse skal fungere som «limet», som binder stedet sammen. Uterommene er nødvendige for å utvikle attraktive møteplasser og et levende sentrum som innbyggere, tilflyttere og besøkende ønsker å oppsøke og oppholde seg i. Gode, offentlige uterom er dermed viktig for et attraktivt og sosialt sentrum der aktivitet, trivsel og sosiale møter er i fokus.

1.2 Mål og ambisjoner

Planen skal bidra til å oppnå attraktive og levende tettsteder i Indre Fosen kommune. Formålet er å ha et forutsigbart rammeverk for fremtidig planlegging, bygging og forvaltning av uterom i tettstedene. Planen skal sikre god estetikk, kvalitet og helhetlig sammenheng i utviklingen av uterommene.

Et sentrum/tettsted kan beskrives som «et hus». For å skape sammenheng og helhet innad i huset må de ulike rommene tilpasses hverandre. Gjennom å forstå stedet som et «hus», eller som en felles enhet, kan man lettere oppnå sammenheng og helhet. Det kan gi stedet tydeligere identitet og særpreg.

Overordnede mål

- Uterommene bidrar til attraktive og levende tettsteder for innbyggere, tilflyttere og besøkende
- Uterommene innbyr til mangfoldig bruk og er trivelige å oppholde seg i for ulike aldersgrupper
- Uterommene lokaliseres i tilknytning til handel og næring og bidrar til mer besøksaktivitet
- Uterommene har god arkitektonisk utforming med løsninger og detaljer av høy kvalitet med lang levetid
- Uterommene er samlingspunkter for innbyggerne og steder man vil oppsøke for varierte aktiviteter
- Uterommene bidrar til økt fysisk aktivitet, nær-friluftsliv og mer bevegelse til fots og på sykkel
- Uterommene bidrar til et helhetlig og sammenhengene estetisk uttrykk i tettstedene

1.3 Bruksområde og målgruppe

Statlige retningslinjer vektlegger at planlegging skal bidra til å utvikle bærekraftige byer og tettsteder, legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling samt fremme helse, miljø og livskvalitet. Planlegging og utforming av omgivelsene spiller en sentral rolle. Denne planen er derfor et viktig verktøy for å videreutvikle tettstedene og videre fremme Indre Fosen kommune som en bærekraftig, livskraftig og næringsvennlig kommune.

Planen presenterer løsningsprinsipper for uterommene i Indre Fosens fire større tettstedseder: Rissa, Leksvik, Vanvikan og Stadsbygd. Planen vil bli lagt til grunn for søknad om rammetillatelse og kommunenes godkjenning av søknad om tiltak. Det er ønskelig at planen kan knyttes til utbyggingsavtaler.

Målgruppen for planen er:

- Kommunens administrasjon
- Utbyggere
- Næringslivet
- Huseiere

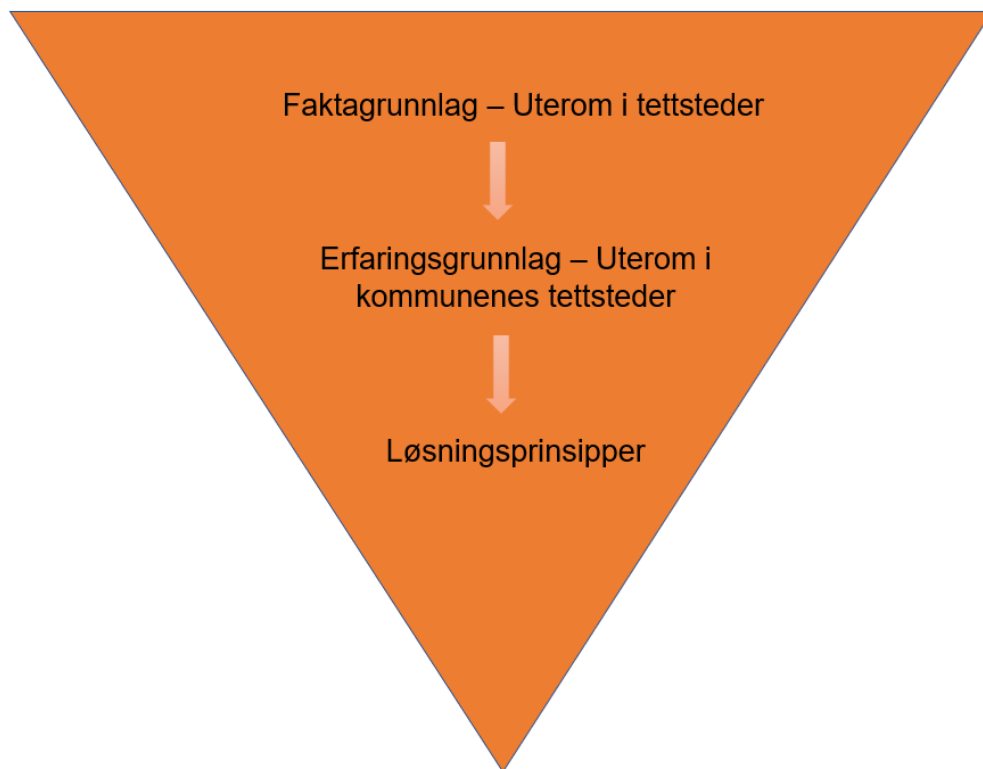
Leseveiledning

Planen er videre delt opp i tre kapitler.

Kapittel to redegjør for kjennetegn ved gode uterom og ulike typer uterom i tettsteder. Videre presenteres tre overordnede prinsipper som er sentrale for god utforming av uterom.

Kapittel tre beskriver dagens situasjon i kommunens tettsteder og tar for seg hvilke kvaliteter, problemstillinger og utfordringer som det er viktig å være bevisst ved utvikling av utearealene.

Kapittel fire presenterer overordnede løsningsprinsipper som skal ligge til grunn for all utvikling av uterom i tettstedene. Videre presenteres løsningsprinsipper for noen konkrete områdetyper.

Struktur og kapittelinnledning i planen

2 Faktagrunnlag – uterom i tettsteder

I mange tettsteder har uterommene blitt mindre attraktive eller utilgjengelige på grunn av mer motorisert trafikk, større parkeringsarealer, grå og harde flater, privatisering, spredt utbygging eller andre forhold. Planen kan bidra til å bedre utearealene i sentrum ved å heve kvaliteten på omgivelsene og stille krav til arealer som skal benyttes som fremtidige uterom.

Gode uterom inviterer innbyggere til sosialt liv, rekreasjon og fysisk utfoldelse. Uterom av høy kvalitet, tilpasset tiltenkt funksjon og med gode forbindelseslinjer bidrar til bærekraftige steder og god folkehelse ved at det legges til rette for bevegelser til fots og på sykkel.

Gode uterom er viktig for et steds identitet og særpreg. De bidrar til et attraktivt sentrum med mer besøksaktivitet og liv. Mer opphold i sentrum gir vekstmuligheter for handel og næring i tillegg til å legge til rette for økt sosialt liv og interaksjon mellom innbyggere.

Et viktig prinsipp for vellykkede uterom er mangfoldig bruk. Uterom skal dekke både barn og voksnes behov, være universelt utformede, inneholde varierte aktivitetstilbud og være tilpasset helårsbruk. I tillegg bør uterommene tilpasses lokale geografiske, klimatiske og kulturelle variasjoner. Med en vekst i antall eldre innbyggere bør uterom planlegges for å gi eldre flere møteplasser utendørs.

Trekanten park i Årnes sentrum, Nes kommune (Rønningen Maskin AS)

2.1 Typer uterom

Det finnes mange typer uterom. Overordna kan uterommene deles inn i grønne rom, grå rom, blå rom og forbindelseslinjer.

Grønne rom

De grønne rommene er typisk parker, løkker, 100-meterskoger og grønnstruktur. Grøntområder brukes blant annet som møteplasser, til grilling, soling, lek, spontane sportsaktiviteter, konserter og som turområder. Tilgjengelighet til nærfiluftsliv og sosiale møteplasser i tettsteder er viktig i et folkehelseperspektiv. De grønne uterommene er også viktige for en sammenhengende grønnstruktur i bebygde strøk og en kobling til grønt omland.

Aktivitetsparken, Rissa sentrum (Indre Fosen kommune)

Grå rom

De grå arealene/harde flatene omfatter blant annet torg og plasser, gatehjørner, fergekaier og skateplasser. Torget har en særlig viktig funksjon i de fleste byer og tettsteder. Tradisjonelt var torget et handelssted der bønder og fiskere solgte sine produkter. Torgene fungerer i dag typisk som samlingssteder og festplasser. Attraktive steder har ofte et sentralt torg som fungerer som en sosial møteplass og som er lagt til rette for mangfoldig bruk.

Bytorvet, Bryne sentrum (Rampline)

Blå rom

Blå uterom har vann som dominerende element. For eksempel kan en liten bekk som renner gjennom et sentrum fungere som et uterom i seg selv. Slike uterom har ofte rik historie og sterk lokal identitet. Blå uterom er viktige for håndtering av regn- og flomvann, samtidig som vannet utnyttes som en besøks- og opplevelseskvalitet. Blå uterom er blant annet uterom ved sjø, bekker og elver, byrom med «kunstig» vann og fontener, strandpromenader og badeanlegg.

Ladeparken, Trondheim (Pinterest)

Forbindelseslinjer

Forbindelseslinjer er veven av gater, stier, ruter, sykkelstier, broer og snarveier i tettsteder. De omfatter også koblinger til omland og rekreasjonsområder utenfor byggegrensen. Gode forbindelseslinjer for gående og syklene gir lys, luft, grønt og liv inn i bebyggelsen. Disse er også grunnlaget for hvor trygt det er å bevege seg til fots og på sykkel.

Snarveiprojekt (Statens vegvesen)

2.2 Viktige prinsipper

Tre overordnede prinsipper bør særlig vektlegges i utformingen av gode offentlige uterom i tettsteder.

1. Stedlig karakter og identitet
2. Arkitektonisk kvalitet og materialbruk
3. Romdannelse og landskap

Stedlig karakter og identitet

Uterommene i et tettsted bør sammen med bygningene formidle identitet og særpreg for stedet. Identitet og stedstilpasning handler om å ta vare på og bygge videre på stedlig karakter og identitet. Det handler også om å utnytte naturlige grønne rammer og vegetasjonsstrukturer og ta hensyn til lokal byggeskikk og særtrekk i de bygde omgivelsene. Dette gir en stedstillpasset utvikling der uterommene sammen med bygningene skaper en helhet.

Kulturminner forteller noe om tidligere tiders virksomhet og kan være med på å styrke lokal identitet og historie. Der det er naturlig bør kulturminner inngå, synliggjøres eller tas i bruk som del av tilrettelegging av uterom.

I tillegg må man være bevisst lokale klimaforhold i utvikling av uterommene. Her må det tas hensyn til vind-, sol- og temperaturforhold samt utfordringer knyttet til økt nedbør og mer overflatevann. Uterom med gode solforhold i le fra vind og vær vil være mer attraktive for opphold og aktivitet.

Strømmensbrygga, Rissa (Perler på en snor)

Arkitektonisk kvalitet og materialbruk

Kvalitet i uterommene handler om at uterommene er lokalisert på riktig sted, at de utnytter potensialet på stedet (landskap, utsikt, vann, stedets historie osv.), at utformingen samsvarer med folks behov (møteplass, kafe, tur, lek, aktivitet osv.) og at blågrønne kvaliteter bidra til trivsel.

Arkitektonisk kvalitet handler om brukbarhet, tilgjengelighet, lysforhold, form, komposisjon, struktur, materialer og innpassing i omgivelsene. Men utforming av tilgrensede bebyggelse og andre ytre forhold må også ligge til rette for at uterommene skal være attraktive å bruke.

Materialbruk handler om at uterommene må utformes med materialer slik at de er egnede møterom for ulike aldersgrupper og for ulike bruk. De handler om riktig møblering herunder blant annet variasjon i typer benker og sittegrupper, bruk av stedegen vegetasjon og beplantning, belysning som bidrar til trygg og komfortabel ferdsel, skjerming for vær og vind og valg av robuste materialer med lang levetid.

Kantstein rundt bed med integrert benk (Architonic)

Romdannelse og landskap

Gode offentlige uterom tar hensyn til og er tilpasset overordnede rom mellom bygninger og landskapsformer. For å utforme gode uterom trenger man noen overordnede elementer i landskapet og i de bygde omgivelsene. Der er ikke alltid at innholdet i uterommet er det viktigste, noen ganger kan rommet i seg selv være den viktigste kvaliteten for at uterommet brukes. På samme måte som at et hus har flere rom, består også et sentrum av flere rom. Rommene her defineres av bebyggelsen og landskapet. Uterommene består av gulv, vegger og tak. De flate områdene utgjør gulvet, mens elementer som trekker, bygningsfasader eller naturlige åser utgjør veggene. Himmelen er taket. Selv når vi oppholder oss utendørs trives vi der rommene er definert av vegger, gulv og tak. Uterom der det mangler naturlige vegger og egnet gulv vil oppleves lite attraktivt for opphold.

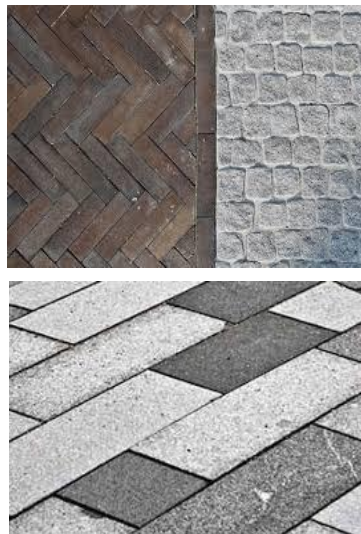
Trær fungerer som vegger og er viktige definerende elementer som opprettholder viktige siktakser. Trær og vegetasjon kan også benyttes til å avgrense og dele inn mindre rom i områder der det er lange avstander mellom bebyggelsen.

Leksvik (Store norske leksikon)

Værbestandig benk (Norfax)

Uteromsgulv (ARC Arkitekter)

Uteromsgulv, Tøyen torg (Arkitektur N)

7 prinsipper for utforming av uterom i byer og tettsteder:

1. Smarte relasjoner mellom bygg og uterom
2. God materialbruk, god arkitektur og god arealbruk
3. Vegetasjon og regnvann – en ressurs i utforming
4. Elementer som styrker tilhørighet og identitet
5. Lokalklimaet – solveggen og beskyttelse mot vær
6. Sted for opphold og bruk
7. Bevegelse – en del av byrommet

(Byrom – En idehåndbok, Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

3 Erfaringsgrunnlag – uterom i Indre Fosens tettsteder

3.1 Uterom i tettstedene

I mange av kommunens tettsteder er det få offentlige tilrettelagte uterom. Mange av utearealene mellom byggene innbyr ikke til opphold. Det er stort potensiale til å utforme flere gode møteplasser. Det vil være viktig for å oppnå mer levende og attraktive tettsteder, der folkehelse, estetikk og miljø er i fokus. For ønsket tilflytting og næringsvekst har uterommene betydning for menneskers bruk og opplevelser av stedet. God estetikk og kvalitet i uterommene har stor påvirkning på hvordan tettstedene fremstår og hvilken identitet stedene signaliserer utad.

Stadsbygd (Stadsbygd .net)

3.2 Kvaliteter, problemstillinger og utfordringer

For å få til en god utvikling av uterommene i tettstedene er det viktig å være bevisst de lokale kvalitetene, problemstillingene og utfordringene som finnes. En god utforming bør bygge på kvalitetene vi har, og samtidig ta tak i eksisterende problemstillinger og utfordringer. I tabellen nedenfor fremgår noen av de sentrale kvalitetene, problemstillingene og utfordringene som finnes i mange av kommunens tettsteder.

Kvaliteter	Problemstillinger	Utfordringer
God plass og store arealer med potensiale til opparbeidelse av uterom og møteplasser	Ikke avgrenset og tett nok sentrumskerne: Lange avstander mellom sentrumsbygg og noe utflytende grense til omland	Ta hensyn til overordnede landskaps- og terrengformer, siktlinjer og dyrka mark – <i>bygge innover og ikke utover</i>
Eldre sentrumsdeler med kvaliteter i forhold til plassering, landskapstilpasning, materialbruk, kontakt mot dyrkbare områder og sjø	Historisk svak tradisjon for å tenke helhet – lite liv mellom bygningene	Ta vare på og opparbeide grønne lommer i sentrum
	Mangel på lokal identitet i enkelte sentrumsbygg og	Skape gode offentlige møteplasser i sentrum, herunder parker, torg, gaterom og turveger

Muligheter for å opparbeide uterom med grønnstruktur som kobler sentrum med grønt omland og vannfront

Flere arealer som allerede er avsatt til offentlige uterom (torg, park, friområde, turveg) og som kan opparbeides

Flotte omgivelser – kort avstand til vannfront og utmark

tilpasning til historiske sentrumsbygg

Biler, veier og asfaltflater dominerer

Lite kontakt mellom bebyggelse og vannfront

Behov for mer vegetasjon som tar av for vind og fordrøyer vann

Ønsket tilflytting – behov for å tilrettelegge for hverdagsliv og attraktivitet i sentrene

Gjøre trafikk- og parkeringsarealer grønnere og ryddigere

Legge til rette for flerbruk og mangfold

Skape liv i sentrene på kveldstid

Skape sammenhenger og helhetlig arkitektonisk kvalitet i utformingen

Vanvikan (Fosna-Folket)

3.3 Grunnpillarer i sentrumsutviklingen

I kommuneplanens samfunnsdel av 2014 for tidligere Rissa kommune, ble det vedtatt at folkehelse, miljø og estetikk skal være gjennomgående satsningsområder i kommunenes arbeid. Utvikling i kommunen skal fremme god folkehelse, bidra til ivaretagelse av miljøet og sørge for estetiske løsninger i våre omgivelser. Disse tre grunnpillarene skal legges til grunn i utvikling av uterom i kommunens tettsteder.

Folkehelse

Folkehelsearbeidet handler om tiltak som kan gjøre det lettere for folk å utvikle og opprettholde gode helsevaner. Folkehelsearbeid er altså samfunnets samlende innsats for å opprettholde, bedre og fremme befolkningens helse.

I og ved offentlige bygg bør det legges til rette for følgende for innbyggere og besøkende: Sosiale møteplasser, rekreasjon, fysisk aktivitet, sykkelparkering, mulighet for mestringfølelse, opplevd trygghet og trivsel. Universell utforming skal sikre likeverdig tilgang og bruk for alle.

Utforming av offentlige uterom bør sikre opplevelsen av trygghet i nærmiljøet. Særlig bør belysning, utforming av lekearealer og vedlikehold og rydding langs veg og gangveger prioriteres.

Estetikk

Estetikk handler om hva vi opplever som ønskelig, verdifullt og vakkert. God estetisk kvalitet er knyttet til menneskers bruk og opplevelse av fysiske omgivelser, herunder de verdier og følelser vi knytter til ytre form og funksjonalitet.

I og ved offentlige bygg bør følgende detaljer vektlegges: Utsmykning, - gjerne i samarbeid med lokale lag og foreninger, type dekke på bakken, kantstein, lysarmaturer/lysmaster, type utebelysning, grønstruktur, opparbeidelse og utforming av eksisterende parkeringsarealer, farge- og materialvalg.

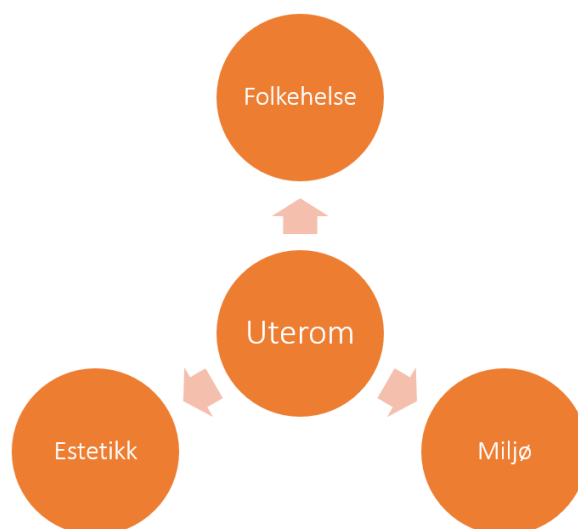
Det bør velges materialer og design på elementer som passer til omgivelsene. Dette gjelder blant annet valg av kantstein, belegningsstein, lysarmatur, benker, buskur, skilt og avfallsbeholdere.

Miljø

Å ta vare på miljøet handler om å legge til rette for en utvikling som fører til at vi dekker de behovene vi har i dag for mat, medisiner og materielle goder, uten at vi ødelegger muligheten for kommende generasjoner til å dekke sine behov.

I tettstedene skal man unngå bruk av miljøgifter, benytte tre eller andre naturlige byggematerialer i størst mulig grad, benytte materialer som kan gjenvinnes eller brukes på nytt, velge miljøsertifiserte og allergivennlige produkter og løsninger, bruke stedegne arter eller nyttevekster ved beplantning, unngå bruk av sprøytemidler på offentlige arealer, benytte gjeldende retningslinjer for behandling av miljøgifter.

Det må tas hensyn til forventede klimaendringer ved nye tiltak (fordrøyningsdammer, dimensjonering av rør, åpne vannveier for håndtering av overvann). Miljø bør vektlegges ved anbudsutlysninger.

4 Løsningsprinsipper

I det følgende kapitlet presenteres løsningsprinsipper med krav om opparbeiding og utforming av uterom i tettstedene. Løsningsprinsippene skal legges til grunn i all utvikling i tettstedenes sentrumsområder. Prinsippene er utformet etter grunnpilarene folkehelse, estetikk og miljø.

Trekanten park i Årnes sentrum, Nes kommune (Rønningen Maskin AS)

4.1 Overordna løsningsprinsipper

- 1 Vegetasjon og beplantning
- 2 Belysning
- 3 Overvannshåndtering
- 4 Møblering
- 5 Årstidsvariasjon
- 6 Flerbruk og sambruk
- 7 Skilting, informasjon og stedsmarkører

4.2 Løsningsprinsipper for konkrete områder

- 1 Inngangspartier og bygningsfasader
- 2 Torg som samlingsplass
- 3 Sentrumsgater
- 4 Parkeringsarealer
- 5 Turveger og gangforbindelser

4.1 Overordna løsningsprinsipper

Vegetasjon og beplantning

Gottsunda sentrum (Tengbom)

Vegetasjon og beplantning er med på å skape sammenheng mellom naturgitte landskapsformer og menneskeskapt bebyggelsesformer. En gjennomtenkt plassering av vegetasjon kan fremheve viktige akser og synliggjøre årstidsvariasjoner. Vegetasjonen er også viktig for lokalklimaet ved at den skjermer mot trafikk og renser luften ved å absorbere støv og forurensning. I tillegg er vegetasjon og beplantning viktig for estetikk og trivsel. Når man skal velge beplantning til offentlige uterom bør man tenke på:

- **Bruk:** Hvilken funksjon skal beplantningen ha? Skal den skjule noe, forsterke noe, skape en akse eller møteplasser eller være et estetisk element?
- **Vegetasjonstype:** Hva er det klimatiske forholdet her og hvilken funksjon skal beplantningen ha? Er vegetasjonen bladfellende eller vintergrønn? Er den solkrevende? Krever den mye plass?
- **Vedlikehold:** Hvor mye skjøtsel og stell trenger vegetasjonen? Tåler den snømengder og tele? Hvor plassere i den forhold til brøyting? Hvem har ansvar for vedlikehold?

I tettstedene bør ny beplantning tilpasses stedegen vegetasjon og grønnstruktur. Furutrærne utenfor Rådhuset i Rissa er et eksempel på viktig stedegen vegetasjon som gir identitet til stedet. Det få blomsterbed og lite opparbeidet grønnstruktur i mange av tettstedene i Indre Fosen. Rabatter langs parkeringsarealer og veier er grønne, men gir lite opplevelseskvaliteter. En oppstramning og enklere beplantning i eksisterende grønnstruktur kan gi et mer estetisk uttrykk.

Konkrete løsningsprinsipper

- Svartelista arter skal ikke benyttes
- Beplantning av ny vegetasjon skal fremheve siktakser og kvaliteter i naturlig landskap og bygde former
- Beplantning skal tilpasses eksisterende grønnstruktur
- Grønnstruktur skal bidra til infiltrasjon og fordrøyning av regn- og overflatevann
- Grønnstruktur skal brukes som et sentralt element i utforming av uterom og bidra til vindreduksjon i sitte- og oppholdssoner
- Ny beplantning skal være lettstelt og ha lang levetid
- Frukttrær, nyttevekster og «urbant landbruk» og tilsvarende bør vurderes i utformingen
- Hvis et tre fjernes i utformingen, skal et nytt tre plantes

Trerekkene langs Rådhusveien er viktige grønne elementer i Rissa sentrum (Google street view)

Infiltrerende blomsterbed i Bjørnstjerne Bjørnsons gate, Drammen (Anita Tveite)

Rundkjøring i Haugesund (Haugesunds avis)

Belysning

Lyssetting av gangveg, Bøler Kirke (Trifolia AS)

God belysning er viktig for vår ferdsel ute når det er mørkt. Omkring 70% av våre sanseinntrykk formidles gjennom synet. Belysning har stor påvirkning på menneskers trivsel og trygghetsfølelse. Uterom, gang- og sykkelveier og gater i tettstedssentrene må lyssettes slik at det oppleves attraktivt og trygt å bevege seg til fots. Utelys bør planlegges slik at vi får et funksjonelt, arkitektonisk godt, energieffektivt og kostnadsbesparende lyssystem.

Hvordan lyssetting brukes i utformingen av tettstedene har mye å si for hvor attraktivt stedene oppfattes. God belysning kan fremheve arkitekturen og omgivelsene og gi stedet identitet i mørket. En god lyssetting gir mulighet for opplevelser, aktivitet og sosialt liv på kveldstid. Riktig lyssetting er også helt sentralt for trafiksikkerhet og trafikkflyt. Den lange mørketida i Norge gjør kunstig lyssetting svært viktig for et aktivt sentrum på kveldstid.

Belysning er særlig viktig for menneskers trygghetsopplevelse og orienteringsevne. Belysning bør fremheve siktlinjer og gi god helhetlig lyssetting. Sterk lyssetting av ett punkt kan resultere i at omkringliggende områder oppfattes ekstra mørke. Feil plassering av belysning kan skape skygger i vegetasjonen og mørke partier som oppleves skumle å passere.

Det behov for vedlikehold eller utskiftning av lysmaster i noen av kommunens tettsteder. I tillegg er det behov for komplementerende belysningstiltak flere steder og særlig i tilknytning til torg, park og møbleringssoner. Flere steder gir ikke lysmastene sterk nok lyssetting og enkelte områder oppleves derfor mørke. Lyspullerter, slepelys og effektbelysning av vegetasjon bør vurderes.

Konkrete løsningsprinsipper

- Lysmaster i sentrumsgater skal vedlikeholdes eller byttes ut med robuste lysarmaturer i LED der det er for dårlig lyssetting. Høyden på lysmastene må tilpasses gateløpet og skape en intim gateopplevelse.
- Ved vedlikehold av eksisterende lysmaster i bør komplementerende lyskilder, som pullvertbelysning, inngå i utforming
- Ny lyssetting skal resultere i helhetlig lyssetting fremfor lyssetting av enkeltpunkt
- Det bør tilstrebes bruk av lyspullerter/effektbelysning ved oppholdssoner, inngangspartier, på torg og i parker
- Økt fasadebelysning i handels- og næringsbygg og på offentlige bygg bør vurderes
- En bør vurdere belysning der randsoner og stor vegetasjon oppleves som barrikader for sikt og opplevd trygghet

Dagens lysmaster i Rådhusveien i Rissa sentrum gir ikke tilstrekkelig lyssetting. Komplementerende lyskilder er nødvendig (Google Street view)

Lysarmaturer i Brumunddal sentrum (AKB Lightning AS)

Lyssetting av fotgjengerovergang i Tingvoll (Miljøverndepartementet)

Overvann

Åpent bekkeløp i Bjerkedalen park (FutureBuilt)

I mange tettsteder er overvannsnettets overbelastet, og/eller utsatt for flom ved styrtregn. Uterommene i tettsteder kan i større grad utformes for å ivareta regnvann og flom når harde flater erstattes med flater som drenerer vann. I tillegg kan vannet i økende grad utnyttes som en kvalitet og ressurs i bruk av uterommene. Overvann kan brukes i lek og aktivitet, bidra til sanseopplevelser og gi viktige estetiske kvaliteter.

Mange av kommunens tettsteder domineres av harde flater og store asfalterte arealer. Slikt dekke gir dårlig overvannshåndtering og perioder med mye overflatevann. Det er behov for å inkorporere overvannshåndtering som et vesentlig vilkår i ny utbygging og oppgradering av eksisterende uterom i tettstedene. Ved at uterommene utnytter vannet som kvalitet i utformingen bidrar man til å drenere det på lokalt nivå. Her bør man legge til grunn 3-punktstrategien for håndtering av overvann. Den handler om å:

1. Fange opp og infiltrere det minste regnet

2. Forsinke og fordrøye større regn

3. Lede store regn trygt på overflata via flomveger

Konkrete løsningsprinsipper

- Åpning av lukkede elve- og bekkeløp skal vurderes der det er mulig
- Regnbed må inngå som del av møblering- og beplantingsplan i uterom med harde flater
- Planting av større trær som fanger og fordampner store mengder regnvann skal vurderes
- Nedbygging av større asfaltflater og bruk av infiltrerende (permeabelt) dekke skal tilstrebes
- En bør vurdere dekke med drenering, dammer og renner som gir estetisk kvalitet og mulighet for bruk av vann i lek/aktivitet
- Fordrøyningsbasseng bør inngå som del av beplantning i større grønne arealer

Regnbed langs vei (SINTEF)

Permeable dekker på parkeringsareal (Multiblokk)

Overvannshåndtering, Ålgård Torg, Gjesdal kommune (CF Møller Architects)

Møblering

Uteromsmøblering, St. Olavs hospital (Arkitektur N)

Bebyggelsen i noen av kommunens tettsteder oppleves i dag fragmentert og usammenhengende. Uteromsmøblering i samme design kan bidra til en ryddigere helhet. God møblering med sittegrupper, grønnstruktur, plantekasser, sykkelstativer og avfallsbeholdere legger til rette for mer opphold på stedet. Møblering med god estetisk kvalitet som plasseres i tilknytning til sentrumsfunksjoner kan bidra til økt attraktivitet og besøksaktivitet for handel og næring.

Møbleringen bør planlegges nøye med en sosial hensikt om å bringe folk sammen. Møbleringen bør muliggjøre sosial interaksjon mellom folk. Derfor er det viktig å sette sammen møbler i ulike situasjoner etter hvilke formål møblelementet skal ha. Er området et sted for venting på buss eller for en kort pause? Da kan møblering med en benk, vegetasjon som gir ly for vind og en avfallsbeholder være tilstrekkelig. Er området et sted for å nyte vårsola, for lengre opphold og for å komme i snakk med folk? Da kan soner med sittemøblering i grupper, soner med møblering hvor man sitter litt i fred, vakker beplantning, sykkelstativ og god belysning være vesentlig. Det er også viktig å sikre universell tilgjengelighet.

Det viktig å velge robust møblering med lang levetid for å begrense drifts- og vedlikeholdsbehovet. Materialene bør være bestandige og naturlige. For å begrense miljøavtrykket skal møblering være norskprodusert med norske eller nordiske materialer så langt det lar seg gjøre.

Konkrete løsningsprinsipper

- Møbleringen må være robust og tåle vind og vær
- Møbleringen skal muliggjøre sosiale møter og lengre opphold for alle aldersgrupper.
- All ny møblering skal være universelt utformet
- Det skal velges norskprodusert møblement og helst med norske/nordiske materialer
- Møblering bør være vedlikeholdsfri og må tåle langvarig intensiv bruk
- Det skal tilstrebtes møblering i samme design/tilpasning til eksisterende møblering og bebyggelse i sentrum.
- Møblering bør tilpasses stedets identitet og uttrykk og gjerne spille på lokal historie og kultur
- Lokal kunst og kulturhistoriske elementer bør vurderes i møbleringen

Møbleringsone langs gate i Brekstad sentrum (Adresseavisen)

Sykkelparkering (ArchDaily)

Møblering i bestandige materialer, Aker Brygge (Braathen Landskapsentreprenør AS)

Årstidsvariasjon

Kistefos museet (Nettavisen)

(Yr)

I planlegging av uterom er det viktig å tenke funksjon gjennom hele året. I mange prosjekter tenker man først og fremst på bruk av uterom for de varme og solfylte månedene. Det er like viktig å legge til rette for bruk av uterom i vinterhalvåret. I Norge er sommeren kort, og de tre andre årstidene har andre kvaliteter som må ivaretas for bruk av uterommene. På vinteren kan for eksempel løkker, vannspeil og plasser vannes og islegges og dermed fungere som skøytebaner. Snøbrøyting kan også være mer enn snørydding ved å for eksempel deponere snø til akebakker.

I Indre Fosen er det ikke kun klimatiske variasjoner mellom årstidene. Her kan vi oppleve mange årstider på en og samme dag. Dermed er det viktig at uterommene muliggjør opphold i vær og vind. I tillegg kan planting av vekster som blomstrer tidlig på våren og vintergrønne vekster bidra til «grønnere» uterom en større del av året.

Vår: Vårblomstring, snøsmelting og løkblomstring. Årstid for turer og andre utendørsaktiviteter

Sommer: Sol, varme, vann og vegetasjon. Årstid for bading, soling og uteliv

Høst: Høstfarger og vann. Årstid for turer, sykling og naturopplevelser

Vinter: Snø og is. Årstid for ski og skøyter, akebrett og spark

Konkrete løsningsprinsipper

- Alle uterom skal planlegges med tanke på helårsbruk
- Værbestandige materialer i dekke og møblering skal benyttes i alle uterom
- Alle større uterom bør inkludere mulighet for vinteraktivitet for barn og unge
- Uterom må planlegges med tanke på snøbrøyting og vedlikehold på vinterstid
- Vintergrønne vekster og vekster som blomstrer tidlig på våren bør vurderes
- Sittegrupper med takoverbygg bør vurderes i større uterom
- Oppholdsmøblement bør plasseres med tanke på vind- og solforhold.

Vannspeil omgjort til skøyteis på Hamar torg (BolidPartner)

Leskur med sittemøbler og sykkelparkering, Brumunddal (Norfax)

Vårblomstring. Én tulipan for hver Steinkjer-innbygger, Steinkjer sentrum (Steinkjerleksikonet)

Flerbruk og sambruk

Boccia/petanque-bane, Bjørnefjorden (Midtsiden)

I mindre tettsteder er det viktig at uterommene er attraktive for ulike mennesker og aldersgrupper. De offentlige uterommene er viktige tilbud for innbyggerne ved at de ikke krever deltakelse i en organisert aktivitet, invitasjon eller betaling. Uterommene er dermed arenaer som gir rom for egenaktivitet, inkludering og mangfold. Offentlig tilgjengelige uterom er viktig for sosiale møter, trivsel og bekjempelse av ensomhet.

Uterommene bør gi tilbud til barn, ungdom, voksne og eldre. Universell utforming og inkludering er viktige prinsipper. Nettopp fordi befolkningsgrunnlaget er mindre i tettsteder enn i byer, er det viktig at uterommene er tilgjengelig for et stort spekter av befolkningen. Hvis uterommene kun er rettet mot en spesifikk gruppe mennesker, kan det resultere i liten bruk av uterommene. Det vil da være vanskelig å få til et mer aktivt og levende tettsted/sentrum.

Utforming som sikrer flerbruk og sambruk er derfor sentralt for å oppnå høy bruk av uterommene. Møblering som er fleksibel og som kan brukes til ulik aktivitet og opphold kan muliggjøre dette.

Med en aldrene befolkning er det særlig viktig å planlegge for eldre sin tilgang og bruk til utearealene i sentrum. Det bør ikke kun handle om å legge til rette for oppholdssoner og sittemuligheter. Det kan også være å legge til rette for aktivitetsmuligheter for eldre.

Konkrete løsningsprinsipper

- Alle uterom skal være universelt tilgjengelige og ha sittemøblement som muliggjør opphold og aktivitet for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Alle større uterom skal ha tilbud rettet mot ulike aldersgrupper
- Alle større uterom skal sikre flerbruk og sambruk. Fleksibel utforming og møblering gir mulighet for bruk av uterom til ulike formål
- I planlegging av større offentlige møteplasser i sentrum skal det gjennomføres en medvirkningsprosess/innbyggerinvolvering

Flerbruk av parkeringsareal med basketballnett (Glassdoor.)

Sjakkspill på Gran Torg, Hadeland (Hadeland avis)

Schandorffs plass, Oslo. Universelt utformet byrom i bratt terreng (regjeringen.no)

Skilting, informasjon og stedsmarkører

Skilting i Sarpsborg sentrum (Sarpsborg Arbeiderblad)

Skilter, informasjonstavler og stedsmarkører kan brukes til å informere innbyggere og besøkende om tilbudene som finnes på stedet. Stedsmarkører kan også fungere som identitetsskapende elementer.

Skilting kan bidra til å fremheve tilbudene på stedet, slik som turveger fra sentrum, gangforbindelse til vannfront, viktige sentrumsformål med mer. Blant annet kan bedre skilting fra fylkesveger til sentrumsgater bidra til at sentrum får mer besøk.

Informasjonstavler kan gi besøkende bedre oversikt over hva stedet har og tilby av attraksjoner og handelstilbud. Det kan føre til økt besøkeaktivitet i sentrum.

Stedsmarkører kan bidra til å si «velkommen til stedet» og fremheve viktig identitet og særpreg. Det kan for eksempel være vimpler gjennom sentrumsgater som fremhever sentrumsfølelsen, kulturhistoriske kunstinstallasjoner langs vei eller i rundkjøringer, eller velkomstskilt langs vei inn til sentrum.

Konkrete løsningsprinsipper

- Det må settes opp skilt på fylkesveg som viser avkjørsel til sentrumsgater og sentrumsformål
- Det bør plasseres ut retningsskilt i tettstedssentrene som viser gangforbindelser og turveger (med meteravstand) rundt og i tettstedene. Viktige sentrumsformål, vannfront og natur- og kulturhistoriske verdier bør vektlegges
- Bruk av stedsmarkører langs/i sentrumsgater og på fylkesveger gjennom tettstedene bør vurderes for å markere at man har ankommet et sted
- Informasjonstavler med utvalgte målpunkter i og rundt tettstedene bør utformes og plasseres gunstig for tilgang blant turister og besøkende

Velkomstskilt, Tjøme (Peakbook)

Informasjonsskilt som viser historiske spor (TAG Arkitekter)

Informasjonsskilt for Averøy (Brunsvika.net)

Stolpeflagg med kommunevåpen, Brekstad sentrum (Fosna-folket).

4.2 Løsningsprinsipper for konkrete områder

Inngangspartier og bygningsfasader

Inngangspartier og bygningsfasader spiller en viktig rolle for vår opplevelse av et sentrum. Pene fasader og god utforming av inngangspartier legger til rette for mer opphold i sentrum og økt attraktivitet.

Byggenes utside og deres tilhørende utearealer er det første man legger merke til som kunde eller besøkende. Åpne og «levende» utstillingsvinduer, innbydende inngangspartier og velholdte fasader kan være vesentlige faktorer for at man velger å ta turen gjennom sentrum. For å skape liv på gateplan må bygningene og gatene ses i sammenheng og tilpasses hverandre. Mange inngangspartier og fasader i tettstedssentrene fremstår i dag lite attraktive. Mange av dem er lukkede og introverte og henvender seg ikke direkte til gatene og sentrum forøvrig. Sagt på en annen måte er det ikke samspill mellom bygningene og utearealene.

I flere sentrumsbygg er varelevering og bilparkering plassert på byggets fremside. Dette skaper barrikader for god sikt og estetikk i sentrum. Flere at utearealene foran sentrumsbyggene er udefinerte asfaltflater med potensiale til en tydeligere og bedre utforming. Ved å skape bilfrie inngangspartier med sittemøbler og beplantning legger man til rette for at folk kan sette seg ned, komme i prat og oppholde seg mer i sentrum. Et tydelig skille mellom bilfrie inngangsparti og areal for bilparkering skaper et ryddigere og triveligere uttrykk. For få et mer levende sentrum må det være attraktivt å bevege seg til fots. At flere mennesker oppholder seg i sentrum er gunstig for handelsnæringen.

For å skape mer attraktive inngangspartier og bygningsfasader bør byggenes førsteetasje henvende seg til direkte til gata. Bedre samspill mellom bygningene og utearealene bidrar til et mer levende sentrum.

Konkrete løsningsprinsipper

- Det skal være bevist material- og fargebruk på fasadene som tilpasses byggets og gatas helhetlige uttrykk
- Fasader og utstillingsvinduer i byggenes førsteetasje må henvende seg til gateplan med vindusflater som ikke er tildekt, god belysning og velholdte fasader
- Ny bebyggelse i sentrumsgater skal plasseres langs gateløp for å skape vegger til gata. Inngangsparti skal orienteres mot gate og være bilfri, parkering og varelevering skal plasseres på byggets bakside.
- Inngangspartier skal sikre enkel og trinnfri gangadkomst som er lett synlig og tilgjengelig – bilfrie soner foran inngangspartier er nødvendig
- Parkeringsarealer og varelevering skal ikke skjerme for inngangsparti
- Møblering ved inngangsparti skal minimum inneholde sittegruppe, avfallsbeholder, lyspullert, sykkelparkering og beplantning i plantekasser
- Sykkelparkering bør ha god estetisk utforming og skal plasseres i nær tilknytning til byggenes inngangsparti
- Dekke på bakken bør ha høy arkitektonisk kvalitet. Det bør være ulikt materialvalg på dekke for gangsoner og parkeringssoner foran inngangspartier

Inngangsparti med beplantning i Oslo (LARK Landskap)

Bilfri sone i Brumunddal sentrum (Rambøll)

Inngangsparti med oppholdssone foran Parken kjøpesenter, Åfjord (parken.no)

Torget som samlingsplass

Torget er ofte hjertet i et sted og skal gi rom for variert bruk. Torget skal fungere som samlingsplass i forbindelse med større arrangementer, men også være et uterom for kortere opphold og egenaktivitet. Her skal man kunne tenne julegrana, arrangere martna og holde 17-mai-tale. I tillegg skal man kunne nyte vårsola på en benk, hilse på kjentfolk og drive med lek og aktivitet til ulike årstider.

Et torg bør ha noe sparsommelig møblering slik at man ikke låser bruken av rommet. Samtidig bør torget føles intimt nok til at man ønsker å oppholde seg der, også når det ikke er mange andre mennesker tilstede. Denne balansegangen løses best med en fleksibel utforming og møblering som sikrer mangfoldig bruk. I tillegg bør torget tilpasses Rissas sentrums størrelse og forhold. Anleggelsen av et for stort torg kan virke mot sin hensikt og oppleves stort og tomt når få mennesker oppholder seg der.

Ved opparbeiding av et torg i et sentrum skal utforming og møblering være fleksibel og av høy kvalitet. Det er viktig for å sikre minimalt vedlikeholdsbehov og etterstrebe lang levetid. Utformingen skal også sikre helårsbruk og planlegges spesielt med tanke på vinteraktivitet.

Et torg bør bidra til å styrke det lokale utendørstilbudet. Sosialt fellesskap og fysisk utfoldelse skal være overordnede prinsipper i utformingsplanen for torg.

Konkrete løsningsprinsipper

- Utforming skal sikre fleksibel og mangfoldig bruk. Sosialt fellesskap og fysisk utfoldelse er viktige stikkord
- Det skal være høy kvalitet på møblering, og gjerne med lokal forankring. Kunst og utsmykning skal vurderes som viktige identitetsskapende elementer
- Dekke på bakken skal sikre universell utforming og infiltrering av regnvann. Belegningsstein (gjenbrukbar gatestein eller plater av naturstein) er å foretrekke. Betongfliser skal ikke benyttes. Dekke på bakken skal bidra til å gi «liv» til torget og utformes med variasjon i mønster og farge.
- Utforming må tilpasses eksisterende bebyggelse og arkitektoniske kvaliteter i omgivelsene
- Beplanting skal skje med stedegne arter som tilpasses eksisterende grønnsstruktur
- Det skal benyttes lokal og åpen overvannshåndtering som også kan benyttes i lek/aktivitet
- Det skal være fokus på romdannelse med «vegger» og intime soner innad på torg og samlingsplasser der det ikke finnes naturlige vegger fra bebyggelse/landskap
- Oppholdsmøblement skal fungere til ulike formål. F.eks. trapper som scene og sitteplass, vannspeil som skøyteis på vinterstid, plantekasser med sittekanter
- Sykkelparkering skal integreres i utforming av torget og ha høy arkitektonisk kvalitet
- En bør undersøke muligheter for møblement med takoverbygg og lademuligheter for telefon.

Begge bilder: Ålgård torg, Gjesdal kommune (Venstre: Stavanger Aftenblad. Høyre: Rampline)

Wang ungdomsskole, Oslo (Grindaker landskapsarkitekter)

Illustrasjonsfoto (Pop up City)

Sentrumsgater

I tettsteder og byer er gata sentralt for livet på stedet. Gater har generelt sett lengre levetid enn bebyggelsen. Dermed utgjør ofte gata nøkkelen i stedsutviklingen. Det som skiller en gate fra en veg er at gata står i et nært forhold til bebyggelsen. I gater følger bebyggelsen en fast byggelinje og dermed dannes «vegger» i gaterommet. Trerekker, tette hekker og møblering kan også fungere som vegger i et gaterom. Mens vegen kun fungerer som transportåre fra et sted til et annet, er gata rom for både opphold og bevegelse. I gata er innhold og opplevelser sentralt. En hovedgate i en by eller tettsted er ofte utgangspunktet for sosiale møter, handel og kulturopplevelser. En attraktiv hovedgate er sentralt for et levende sentrum.

En typisk gateutforming har et symmetrisk oppbygd tverrsnitt som inneholder kjørebane, kantstein med lukket drenering eller rennestein, fortau, bebyggelse, beplantning og enklere møblering. I tillegg er det høy lyssetting av veibane, fortau og møbleringssoner, og ofte bruk av både lysmaster og lyspullverter.

I mange av kommunens tettsteder finnes sentrumsgater med gode siktlinjer og flotte trerekker. Flere av gatene har en ryddig fremtoning, og utformingen sikrer lav fart på motorisert transport. Likevel fremstår mange av gatene langstrakte og med få opplevelseskvaliteter. Med lite helhet og sammenheng mellom bebyggelsen og gateløpet er det behov for møbleringssoner og oppgradering på gateløpet for at gatene skal fremstå vakre og attraktive. I mange av gatene følger ikke bebyggelsen en fast byggelinje. Mange av byggene er trukket vekk fra gateløpet og dermed mangler det vegger til gata. Ny beplantning, møblering og belysning langs gateløpene vil bidra til bedre opplevelseskvaliteter og et tydeligere uttrykk av at gata nettopp er en sentrumsgate.

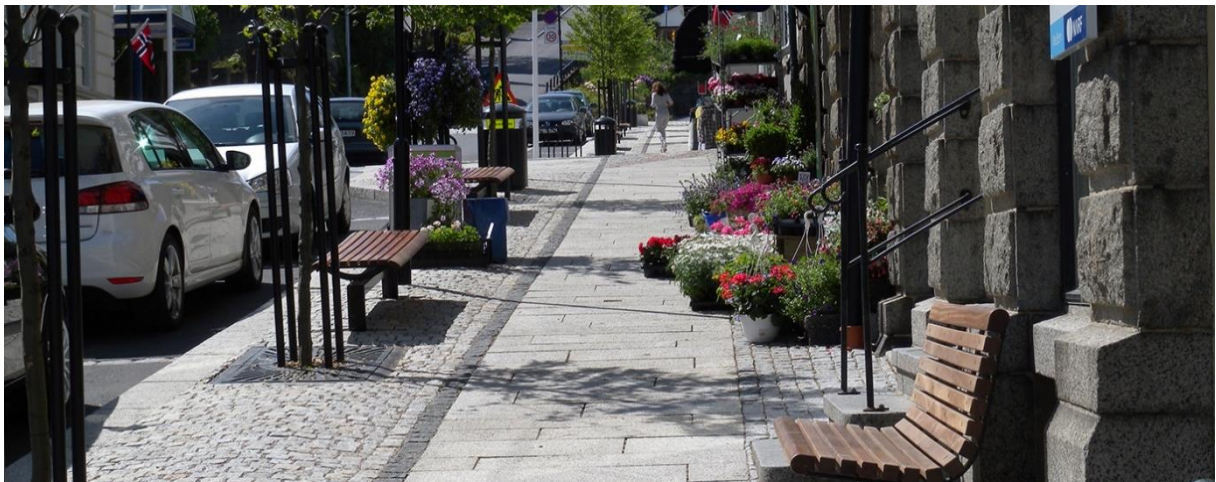
Et av målene med denne planen er å legge til rette for økt aktivitet i tettstedene på kveldstid. For å få til dette er utformingen av sentrumsgatene sentralt. Særlig belysning legger til rette for økt aktivitet på kveldstid. Utover tradisjonelle lysarmaturer langs sentrumsgater, bør komplementerende lyskilder vurderes, spesielt ved møbleringssoner og inngangspartier langs gateløpet.

Konkrete løsningsprinsipper

- Det skal være opphøyde fotgjengeroverganger med belegningsstein (gjenbrukbar gatestein eller plater av naturstein) i de mest brukte sentrumsgatene
- Det skal opparbeides møbleringssoner langs gateløp med beplantning, benker, avfallsbeholdere og sykkelparkering, fortrinnsvis i tilknytning til sentrale plasser og inngangspartier for handel og næring
- Nye lysmaster (eller vedlikehold) langs gateløp samt pullvertbelysning ved møbleringssoner og fotgjengeroverganger må inngå i utforming
- Det må være universell utforming på dekke. Overgangsfelt må sikre tilgjengelighet med rullestol, sykkel og barnevogn og ikke ha for høy kant
- Eksisterende trær langs gateløp skal bevares
- En bør sørge for gjentakende elementer langs gateløpet, for eksempel ved beplantning, møblering eller vimpler på lysarmaturer. Dette for å skape en sammenheng i gatebildet og tydeligere at gata er en sentrumsgate

Brumunddal Miljøgate (Grindaker landskapsarkitekter)

Kirkegata i Farsund (Multiconsult)

Ålgård, Gjesdal kommune (Dronninga landskap)

Parkeringsarealer

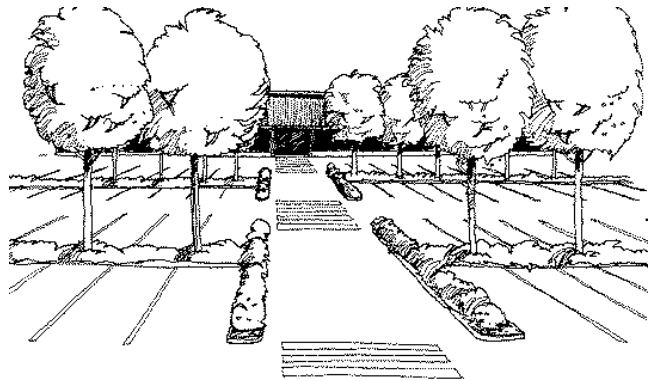
Parkeringsarealene inngår som en del av uterommene i tettstedssentrene. I de fleste av kommunens tettsteder er det god dekningsgrad for bilparkering. Lett tilgjengelige og gratis parkeringsplasser utenfor hver butikk/senter gjør at det er enklere å kjøre imellom butikkene, fremfor å parkere bilen ett sted og gå imellom butikkene. Det skaper lite liv og aktivitet i sentrum når få mennesker beveger seg til fots.

Flere av parkeringsarealene i tettstedene oppleves noe utflytende og uryddige. Flere mangler oppmerking av oppstillingsplasser for biler, skille mellom adkomstvei for kjøretøy og gangsoner for fotgjengere. Dermed er ikke parkeringsarealene organisert som effektive parkeringsplasser. En tydeligere oppmerking kan gi en mer effektiv arealutnyttelse med plass til flere parkerte biler innad på eksisterende parkeringsareal. Det kan videre gi mulighet for å innskrenke parkeringsarealene og skape grønnere tettstedssentre med mindre asfaltflater.

For å skape god trafikkflyt og trafikksikkerhet bør det utformes gangsoner innad i de store parkeringsarealene. Byggenes inngangspartier skal være bilfrie og sikre trygg adkomst til fots. Belysning er også sentralt for trafikksikkerhet og for opplevelsen av trygghet i mørket. Belysning må inngå i oppgradering og utforming av parkeringsarealer.

Mange av parkeringsarealene i tettstedssentrene er tomme etter butikkenes stengetid. Samtidig utgjør de en stor del av de tilgjengelige utearealene. I mange tettsteder ser man nå potensiale i at slike arealer kan benyttes til flere formål. Flerbruk av parkeringsplasser kan bidra til økt aktivitet i sentrum etter butikkenes stengetid. Oppmerking av baner for ballspill er ett eksempel på flerbruk av parkeringsarealer.

De fleste parkeringsarealer har i dag asfaltdekke. Med forventet økning i overflatevann og ekstremnedbør kan permeable dekker på parkeringsplasser bidra til mer effektiv og lokal overvannshåndtering.

Utformingseksempel, Statens Vegvesen

Konkrete løsningsprinsipper

- Alle parkeringsarealer må ha en tydelig oppmerking av oppstillingsplasser for biler
- Det må være tydelig skille mellom adkomstzone, parkeringszone og gangzone i større parkeringsarealer
- Det skal være god belysning innad på parkeringsarealene og særlig på gangzone
- Inngangspartiene skal være bilfrie, men det bør legges til rette for handikappaparkering i tilknytning til inngangsparti
- Beplantning og grønnstruktur skal inngå for å skape et ryddigere og mer estetisk uttrykk. Grønnstruktur er også viktig for infiltrering av regnvann
- Det bør vurderes ulike dekker på parkeringszone og gangzone, og bruk av permeable dekker er å foretrekke
- Utforming av parkeringsarealer må sikre funksjonell og effektiv snøbrøyting
- Flerbruk av parkeringsarealer skal vurderes som et tiltak for å skape økt liv i sentrum

Illustrasjonsfoto (Pinterest)

Fotgjengersone med grøntareal ved parkeringsareal, Agnes torg, Stavern (Dronninga landskap)

Gangsoner og oppmerket parkeringsareal, Glomfjord sentrum (Nordland Fylkeskommune)

Turveger og gangforbindelser

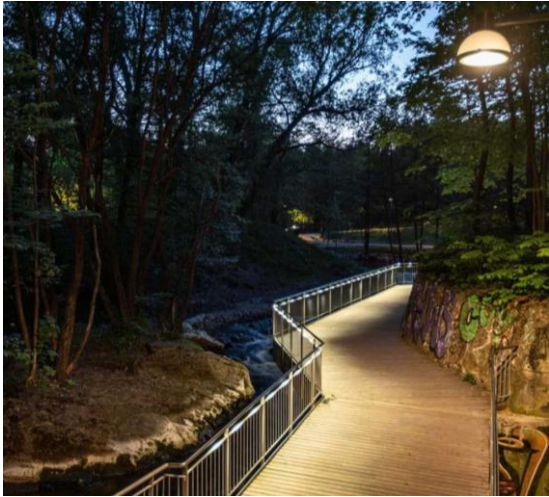
Tilrettelegging for fysisk aktivitet og friluftsliv er viktige nasjonale mål. Alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet og naturen forøvrig. Turveger kan brukes av både spreke mosjonister og mennesker med nedsatt funksjonsevne. Gangforbindelser i tettstedssentrene er viktige for å gjøre det mer attraktivt og tilgjengelig å bevege seg til fots mellom målpunkter i og rundt sentrum.

Mange av kommunens tettstedssentre preges av bilbasert handels- og næringsliv og domineres av store parkeringsarealer. Anleggelse av turveger i og rundt tettstedene bidrar til mer attraktivitet og god folkehelse. Det gir det innbyggerne i Indre Fosen større muligheter til bevegelser til fots, bedre tilgang til naturområder og fjorden fra sentrum samt økte mulighet til å drive nær-friluftsliv. Ved å skape bedre gangforbindelser innad i et sentrum bindes stedet tettere sammen og avstandene mellom funksjoner i sentrum kan oppleves kortere.

Turveger er flerfunksjonelle traseer med høy utnyttelsesgrad for ferdsel til fots, med sykkel, barnevogn eller rullestol. Turveger skal gi god fremkommelighet, tåle kjøring med vedlikeholdsmaskiner og ha fast og jevnt toppdekke. Turveger skal i størst mulig grad være tilrettelagt for helårsbruk og bør ha belysning. Turveger kan også brukes som skiløyper på vinterstid. Bruksbredden bør være på 2-3 meter og ryddebredden på to meter på hver side.

Konkrete løsningsprinsipper

- Det skal være grusbelegg på turveger og gangforbindelser og tilhørende oppholdsarealer (komprimert subus) eller asfaltdekke der det tillates i reguleringsbestemmelsene
- Retningsskilt og informasjonstavler som viser turveg(er)/gangforbindelser skal inngå i utforming
- Utforming skal unngå unødvendig nedbygging og hogging av vegetasjon. Ved anleggelse av gangforbindelser i tettstedene skal det ikke hogges trær eller stor vegetasjon
- Turveg/gangforbindelse skal være universelt utformet så langt det lar seg gjøre
- En bør unngå trapper og uforholdsmessig stigning
- Enklere belysning bør inngå i sentrumsnære partier og der det ikke finnes andre lyskilder fra omkringliggende bebyggelse
- Enklere møblering med sittegrupper og avfallsbeholdere ved attraktive plasser og målpunkt bør inngå i utforming
- En bør undersøke mulighet for anleggelse av universelt utformet fiske- og badeplass i tilknytning til turveg langs vannfront i kort avstand fra tettstedssentrene

Nedre Foss bypark, Oslo (Doga.no)

Kultursti, Straumen (Visit Innherred)

Fra Botn-regattaen 1997. Målpassering under Strømmenbrua (Anne M. Benestad)

Hålandsvatnet, Randaberg (MittFiske)

5 Ressurssider

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2016) *Byrom – en idehåndbok - Hvordan utvikle byromsnettverk i byer og tettsteder*. Tilgjengelig fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/c6fc38d76d374e77ae5b1d8dcdbbd92a/byrom_ide_handbok.pdf

Miljødirektoratet. (2014). *Planlegging av grønnstruktur i byer og tettsteder*. (M100-2014).

Tilgjengelig fra: <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M100/M100.pdf>

Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) (2012) *Tryggere nærmiljøer – en håndbok om kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser*. Tilgjengelig fra:

https://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2016/07/KR%C3%85D_tryggere-n%C3%A6rmilj%C3%B8.pdf